

บทที่ 12 การชี้ขาดคดีสินอุทธรณ์

ความหมาย

การชี้ขาดคดีสินอุทธรณ์คืออะไร?

การชี้ขาดคดีสินอุทธรณ์ คือกระบวนการพิจารณาขั้นสุดท้ายของศาลอุทธรณ์ที่จะชี้ขาดคดีสินคดีที่คู่กรณีอุทธรณ์ขอความเป็นธรรมขึ้นมาสู่ศาลอุทธรณ์

ดังที่เราได้ศึกษากันมาในหัวข้อการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการพิจารณา จะเห็นว่า การชี้ขาดคดีสินคดีเป็นกระบวนการพิจารณาขั้นตอนหนึ่งในหลาย ๆ ขั้นตอนของการพิจารณาซึ่งจะเกิดขึ้นภายหลังจากศาลอุทธรณ์ได้พิจารณาคดีเสร็จแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาคดีโดยเพียงแต่ตรวจสำนวนหรือได้สืบพยานหรือฟังคำแถลงการณ์ด้วยก็ตาม เมื่อเสร็จแล้วศาลก็ต้องชี้ขาดคดีสินโดยทำเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วแต่กรณี

การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีกำหนดกฎเกณฑ์อย่างไร?

การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต้องดำเนินตามกำหนดกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับซึ่งป.วิ.แห่งบัญญัติไว้ในลักษณะ 6 คำพิพากษาและคำสั่ง หมวดที่ 2 ข้อความและผลแห่งคำพิพากษาและคำสั่ง นั่นก็คือปฏิบัติตามมาตรา 140

ในการทำคำชี้ขาดคดีสินนั้นบางคดีอาจจะต้องกระทำการวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ในที่ประชุมใหญ่ของศาลอุทธรณ์นั้นกฎหมายกำหนดไว้ว่าจะต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาระดับหัวหน้าคณะเป็นอย่างน้อยจำนวนไม่น้อยกว่า 10 คน คดีใดได้รับการวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่แล้ว คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นต้องเป็นไปตามคำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ โดยคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นต้องระบุไว้ด้วยว่าปัญหาข้อใดได้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่

ในด้านอำนาจของผู้พิพากษาที่เข้าประชุมใหญ่ แม้มิใช่ผู้นั่งพิจารณาเช่นฟังคำแถลงการณ์ ก็มีอำนาจพิพากษาหรือทำคำสั่งในคดีนั้นได้ ซึ่งต่างกับกรณีปกติ ผู้พิพากษาซึ่งมิได้เป็นองค์คณะหรือมิใช่ผู้นั่งพิจารณา หรือนั่งฟังคำแถลงการณ์ จะทำคำพิพากษานั้น ๆ ไม่ได้ แต่ในกรณีประชุมใหญ่ ผู้พิพากษาแม้มิใช่ผู้นั่งพิจารณากลับมีอำนาจพิพากษาได้ ทำให้น่าคิดว่าเพราะเหตุใดกฎหมายจึงให้อำนาจไว้เช่นนี้?

ในเรื่องนี้เป็นเพราะว่าในการเขียนคำพิพากษานั้นบางกรณีอาจให้ผู้พิพากษาอื่นที่ไม่ได้นั่งพิจารณาเป็นผู้เขียนคำพิพากษาซึ่งเป็นไปได้ในกรณีผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณา โดยฟังคำแถลงการณ์ไม่เห็นด้วยกับมติของที่ประชุมใหญ่ แน่อนจะทำให้ผู้พิพากษานั้นเขียนคำพิพากษาฝืนความเห็นของตนหรือที่ตนไม่เห็นด้วยย่อมฝืนความรู้สึก ฝืนใจกัน กฎหมายจึงต้องหาทางแก้ไข

แต่อย่างไรก็ตาม ในการชี้ขาดตัดสินคดีไม่ว่าในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ก็ตาม ถ้าผู้พิพากษาคนใดมีความเห็นแตกต่างออกไป ไม่เห็นด้วยกับความเห็นของฝ่ายข้างมากซึ่งกฎหมายบังคับไว้ว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นจะต้องบังคับตามความเห็นของฝ่ายข้างมาก ในกรณีเช่นนี้กฎหมายยังให้อำนาจฝ่ายข้างน้อย ซึ่งไม่เห็นด้วยนั้นทำความเห็นแย้งได้ด้วย ซึ่งต่างกับกรณีในศาลฎีกากฎหมายห้ามไม่ให้ทำความเห็นแย้ง

การตัดสินของศาลอุทธรณ์

ตามบทบัญญัติใน ป.วิ.แพ่ง (นอกเหนือจากบทบัญญัติในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม) ศาลอุทธรณ์มีอำนาจตัดสินได้อย่างไรบ้าง?

อำนาจการชี้ขาดตัดสินของศาลอุทธรณ์มีอยู่ 4 ประการ ซึ่งมีรายละเอียดอยู่ในมาตรา 242 พอสรุปได้ดังนี้ :-

- 1) ยก หมายความว่า ยกอุทธรณ์เสียไม่พิจารณาต่อไป
- 2) ยืน หมายความว่า ยืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น
- 3) กลับ หมายความว่า กลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น
- 4) แก้ หมายความว่า คำพิพากษานั้นถูกบางส่วน ผิดบางส่วน ส่วนที่ถูกก็ยืนตามศาลชั้นต้น ส่วนที่ผิดก็พิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นมีผลเป็น แก้

(ส่วนคำว่า "ย้อน" หมายความว่า ย้อนไปให้พิจารณาและพิพากษาใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องของมาตรา 243 กับมาตรา 240(3))

การยกอุทธรณ์

1. การยกอุทธรณ์

มาตรา 242(1) บัญญัติว่า “ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าอุทธรณ์นั้นต้องห้ามตามกฎหมาย ก็ให้ยกอุทธรณ์นั้นเสีย โดยไม่ต้องวินิจฉัยในประเด็นแห่งอุทธรณ์”

ความหมายของถ้อยคำ “ยกอุทธรณ์” กับ “ยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น”

จากบทบัญญัติอนุมาตรา 1 นี้ ทำให้เกิดข้อสงสัยว่า “ยกอุทธรณ์” กับคำว่า “ยกคำพิพากษาหรือยกคำสั่งของศาลชั้นต้น” จะถือเป็นคำ ๆ เดียวกัน มีความหมายเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร?

คำตอบในเรื่องนี้คงเป็นว่า ถ้อยคำทั้งสองนี้มีความหมายแตกต่างกันอย่างแน่นอน

คำว่า “ยกอุทธรณ์” (มีบัญญัติในมาตรา 242(1)) เทียบได้กับยกฟ้อง เพราะฟ้องไม่เป็นฟ้องเสียแล้ว ไม่จำเป็นต้องรับไว้พิจารณาอีกต่อไป ส่วนคำว่า “ยกคำพิพากษาหรือยกคำสั่งของศาลชั้นต้น” ศาลอุทธรณ์ยังต้องพิจารณาจากสำนวนก่อนแล้วยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นส่งกลับไปให้ศาลชั้นต้นเพื่อพิจารณาและพิพากษาใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องการย้อนสำนวนไปยังศาลชั้นต้น

ทางปฏิบัติ

ดังนั้นในทางปฏิบัติจึงเรียก “ยกคำพิพากษาหรือคำสั่ง” เป็น “ย้อน” เพื่อให้แตกต่างกับยกอุทธรณ์ตามมาตรา 242(1)

(คำว่า “ยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น” มีบัญญัติในมาตรา 243)

เมื่อศาลอุทธรณ์จะยกอุทธรณ์

ตามบทบัญญัติมาตรา 242 เหตุที่จะยกอุทธรณ์ได้นั้นมีอะไรบ้าง?

เหตุที่ศาลอุทธรณ์จะยกอุทธรณ์ได้นั้น มาตรา 242(1) กำหนดหลักไว้ว่า ศาลอุทธรณ์จะยกอุทธรณ์ได้ต่อเมื่ออุทธรณ์นั้นศาลอุทธรณ์เห็นว่าต้องห้ามตามกฎหมาย กฎหมายจึงให้ยกอุทธรณ์นั้นได้

ทั้งนี้ โดยเหตุที่ศาลชั้นต้นอาจจะรับอุทธรณ์ผ่านขึ้นมาในชั้นอุทธรณ์ แต่เป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้ามตามกฎหมาย ซึ่งกรณีอาจมีได้ เช่นศาลชั้นต้นเปลอเรือ หรือด้วยเหตุประการใดก็แล้วแต่

หลงรับเอาอุทธรณ์ที่ยื่นเมื่อพ้นกำหนดอายุอุทธรณ์แล้ว หรือรับอุทธรณ์ที่ต้องห้ามอุทธรณ์ใน ปัญหาข้อเท็จจริง หรืออุทธรณ์ที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่นอุทธรณ์ที่ไม่กล่าวข้อเท็จจริงไว้ โดยแจ้งชัด อุทธรณ์ย่อ หรือมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นที่สุด ฯลฯ เหล่านี้ เมื่อศาลอุทธรณ์เห็นว่า เป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้ามตามกฎหมายศาลอุทธรณ์ชอบที่จะยกอุทธรณ์เสียได้เลย ไม่ต้องวินิจฉัย ในประเด็นแห่งอุทธรณ์

อุทธรณ์หลายประเด็น

มีปัญหาว่า อุทธรณ์บางฉบับอาจมีหลายประเด็น บางประเด็นต้องห้าม บางประเด็น ไม่ต้องห้าม เช่นคดีห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ยกอุทธรณ์ในข้อกฎหมายได้ เช่นนี้จะ ต้องถูกยกอุทธรณ์ไปทั้งหมดหรืออย่างไร?

กรณีตามปัญหานี้ คดีที่อุทธรณ์มีทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ศาลอุทธรณ์ ชอบที่จะยกเฉพาะข้อที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนในปัญหาข้อกฎหมายไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ต้องคงไว้ และต้องวินิจฉัยให้ ดังนั้นอุทธรณ์บางฉบับอาจถูกยกทั้งหมด บางฉบับอาจ ถูกยกเพียงบางส่วน กรณีเช่นนี้ย่อมมีได้ นอกเหนือจากที่ยกแล้วก็ต้องวินิจฉัยต่อไป

มีข้อควรสังเกตในกรณียกอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ไม่จำเป็นต้องพิจารณาต่อไปว่าคำวินิจฉัยของ ศาลชั้นต้นในข้อนั้น ๆ ถูกหรือผิดอย่างไร

ปัญหาข้อกฎหมายไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย

ตามปัญหาข้างต้น มีข้อนำคิดต่อไปถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าปัญหาข้อกฎหมายที่อุทธรณ์ มาพร้อมกับปัญหาข้อเท็จจริงนั้นเป็นปัญหาข้อกฎหมาย แต่ไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการ วินิจฉัย ศาลอุทธรณ์จะยกอุทธรณ์นั้นทั้งฉบับเลยจะได้หรือไม่?

ในกรณีเช่นนี้ศาลอุทธรณ์จะยกอุทธรณ์นั้นเสียก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยถึงปัญหา ข้อนั้น ทั้งนี้เพราะอุทธรณ์เช่นว่านี้ต้องห้ามตามมาตรา 225 อยู่แล้ว ดังตัวอย่างเช่น

คำสั่งร้องขอของศาลฎีกาที่ 40/2507

ศาลชั้นต้นพิพากษาขับไล่จำเลยและบริวารออกจากห้องพิพาท และให้จำเลยชำระค่าเช่า 600 บาท กับค่าเสียหายอีกเดือนละ 100 บาท จำเลยอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นสั่งว่าอุทธรณ์เป็นปัญหา ข้อเท็จจริง ไม่รับอุทธรณ์ จำเลยอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งว่า “อุทธรณ์ของ จำเลยแม้จะอ้างข้อกฎหมายแต่ก็ไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ให้ยกคำร้อง” ดังนั้นคำสั่ง ศาลอุทธรณ์ในกรณีเช่นนี้เป็นที่สุดตาม ป.ว.พ. มาตรา 236 จำเลยฎีกาต่อไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 959/2509

ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย แต่ไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยจะยกอุทธรณ์นั้นเสียก็ได้ตามมาตรา 242(1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1508/2511

อุทธรณ์ว่าศาลชั้นต้นไม่มีอำนาจสั่งบังคับคดีในระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นออกหมายจับจำเลยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และเกินคำขอของโจทก์ เมื่อปรากฏว่าจำเลยได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาและคำบังคับของศาลชั้นต้นเสร็จสิ้นไปแล้ว และศาลชั้นต้นงดหมายจับนั้นแล้ว ทั้งไม่มีกรณีที่จะต้องบังคับให้จำเลยปฏิบัติตามคำพิพากษาและคำบังคับต่อไปอีก อุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายเช่นนี้ไม่มีประโยชน์แก่คดีที่จะต้องวินิจฉัย

คำพิพากษาฎีกาที่ 1746/2511

โจทก์ฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบเงิน เมื่อศาลอุทธรณ์ฟังว่าจำเลยไม่ต้องรับผิดชอบแล้ว ปัญหาข้อกฎหมายว่าสิทธิเรียกร้องขาดอายุความฟ้องร้องหรือไม่ ไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย

ข้อพิจารณาอุทธรณ์ต้องห้ามตามกฎหมาย

อนึ่ง มีข้อนำคิดบางประการว่า ตามที่มาตรา 242(1) ใช้คำว่า “ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าการอุทธรณ์นั้นต้องห้ามตามกฎหมาย” คำว่า “ต้องห้ามตามกฎหมาย” นี้ จะหมายรวมไปถึงอุทธรณ์ที่ไม่ต้องห้ามในการจะอุทธรณ์ แต่ผู้อุทธรณ์ยื่นอุทธรณ์โดยฝ่าฝืนต่อกฎหมาย เช่นไม่นำเงินค่าฤชาธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้ให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นมาวางศาลพร้อมกับอุทธรณ์ตามมาตรา 229 ด้วยหรือไม่?

เรื่องนี้ผู้เขียนมีความเห็น คำว่า “ต้องห้ามตามกฎหมาย” ในมาตรา 242(1) นี้ ควรต้องแปลอย่างกว้างตามปัญหาข้างต้น แม้ว่าอุทธรณ์นั้นไม่ต้องห้ามที่จะอุทธรณ์ได้ เช่น ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 223 ถึง 228 แต่ผู้อุทธรณ์ฝ่าฝืนไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมาย เช่นฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 229 ย่อมถือได้ว่าเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้ามตามกฎหมายอย่างหนึ่งตามความหมายของมาตรา 242(1) ด้วย (เทียบนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 571/2498)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 571/2498

โจทก์ฟ้องขอให้ศาลบังคับจำเลยรับค่าไถ่การขายฝากที่ดิน จำเลยให้การว่าโจทก์หมดสิทธิจะไถ่เพราะพ้นกำหนด และโจทก์สละสิทธิการไถ่แล้ว ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์ และขอว่าความอย่างคนอนาถ กับขอทุเลาการบังคับคดี

ศาลชั้นต้นไต่สวนแล้วให้ยกคำร้องขออุทธรณ์อย่างคนอนาถให้โจทก์นำค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์มาวางใน 10 วัน โจทก์นำค่าธรรมเนียมฟ้องมาเสีย แต่ไม่นำค่าธรรมเนียมค่าทนาย ซึ่งจะต้องใช้แทนจำเลยมาวางศาล ศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์โจทก์

จำเลยคัดค้านว่า ขอให้พิจารณาสั่งไม่รับอุทธรณ์เสียใหม่ ศาลชั้นต้นสั่งว่าเป็นเรื่องของศาลอุทธรณ์จะสั่ง โจทก์จึงยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลอุทธรณ์

ต่อมาศาลอุทธรณ์ได้มีคำสั่งไม่ให้ทุเลาการบังคับคดี โจทก์จึงนำเงินค่าธรรมเนียมกับค่าทนายซึ่งจะต้องใช้ให้จำเลยมาวางศาล

ศาลอุทธรณ์เห็นว่า คำร้องคัดค้านของจำเลยที่ว่าศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์ของโจทก์ไม่ชอบนั้น มิใช่อุทธรณ์คำสั่งจึงไม่ต้องวินิจฉัย แต่ก็ยังมีหน้าที่วินิจฉัยว่าอุทธรณ์ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่อยู่ และเห็นว่า โจทก์ไม่ได้นำเงินค่าธรรมเนียมมาวางศาลใน 10 วัน มาวางเมื่อพ้นกำหนดแล้ว จึงเป็นอุทธรณ์ที่ขาดอายุแล้ว การขอทุเลาการบังคับคดีไม่เกี่ยวกับการวางเงินค่าธรรมเนียม จึงไม่รับวินิจฉัยอุทธรณ์ของโจทก์ให้ยกเสีย ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 242(1)

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาเห็นว่า คำสั่งศาลชั้นต้นเป็นคำสั่งให้โจทก์ปฏิบัติตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 229 ค่าทนายก็เป็นค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งตามมาตรา 229 ว่า ผู้อุทธรณ์จะต้องนำเงินค่าธรรมเนียมที่จะต้องใช้แก่คู่ความมาวางศาล เมื่อโจทก์ไม่นำมาวางภายในกำหนด อุทธรณ์ของโจทก์ก็เป็นอุทธรณ์ที่ไม่ต้องด้วยกฎหมาย แม้อุทธรณ์ของโจทก์จะไม่ต้องห้ามตามมาตรา 223 ถึง 228 แต่ก็เป็นอุทธรณ์ที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 229 ศาลอุทธรณ์จะรับอุทธรณ์ที่ฝ่าฝืนกฎหมายไว้พิจารณาไม่ได้ ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้ยกอุทธรณ์โจทก์นั้นชอบแล้ว พิพากษายืน

วิเคราะห์ คำพิพากษาศาลฎีกานี้จะได้หลักบางประการว่า

1) เงินค่าธรรมเนียมที่จะต้องใช้ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องนำมาวางต่อศาลพร้อมด้วยฟ้องอุทธรณ์ตามมาตรา 229 โจทก์จะหลีกเลี่ยงว่าศาลไม่ได้สั่งนั้นไม่ได้

2) การไม่นำเงินมาวางตามมาตรา 229 ก็อุทธรณ์ไม่ได้ แต่ไม่ใช่เพราะฟ้องอุทธรณ์ไม่ชอบ ฟ้องอุทธรณ์นั้นชอบ แต่ที่อุทธรณ์ไม่ได้ เพราะไม่ได้นำเงินมาวางศาล

3) คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้เป็นการแปลความหมายว่าอุทธรณ์ที่ต้องห้ามตามกฎหมายตามมาตรา 242(1) ในความหมายอย่างกว้างที่รวมไปถึงฟ้องอุทธรณ์ที่ผู้อุทธรณ์ไม่วางเงินค่าฤชาธรรมเนียมที่ต้องชำระให้อีกฝ่ายหนึ่งตามมาตรา 229 ด้วย

อนึ่ง ตามปัญหานี้อาจจะมีผู้ไม่เห็นด้วยก็ได้ ผู้เขียนจึงขอฝากไว้พิจารณาด้วย

การยื่นตามศาลชั้นต้น

2. ยื่นตามศาลชั้นต้น

มาตรา 242(2) บัญญัติว่า “ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นถูกต้อง ไม่ว่าโดยเหตุเดียวกันหรือเหตุอื่นก็ให้พิพากษายืนตามศาลชั้นต้นนั้น”

ตามมาตรา 242(2) นี้ เมื่อศาลอุทธรณ์เห็นว่าไม่มีเหตุที่จะยกอุทธรณ์แล้ว ศาลอุทธรณ์ต้องพิจารณาต่อไปถึงคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นว่า คำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นนั้น ถูกต้องหรือไม่ ถ้าเห็นว่าถูกต้องก็พิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น ไม่ว่าจะโดยเหตุเดียวกันหรือเหตุอื่น ซึ่งหมายความว่า จะโดยหลักเดียวกันหรือโดยหลักอื่น

การพิพากษา “ยืนในผล”

ในกรณีพิพากษายืน อาจอาศัยเหตุต่างกัน (หรือหลักต่างกัน) เรียกว่า “ยืนในผล” ตัวอย่างเช่น โจทก์ฟ้องว่าจำเลยละเมิด เรียกค่าเสียหาย จำเลยต่อสู้ว่าจำเลยไม่ได้ทำละเมิด และฟ้องโจทก์ขาดอายุความแล้ว ศาลชั้นต้นฟังว่าจำเลยไม่ได้ทำละเมิด พิพากษายกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์เห็นว่าจำเลยทำละเมิดแต่คดีขาดอายุความแล้ว คงต้องยืนในผลที่ให้ยกฟ้อง

ข้อสังเกต จะเห็นว่าที่ศาลชั้นต้นยกฟ้องโดยอาศัยเหตุว่าจำเลยไม่ได้ทำละเมิด แต่ศาลอุทธรณ์ยกฟ้องโดยอาศัยเหตุว่าคดีขาดอายุความ เหตุที่ศาลแต่ละชั้นนำมาเป็นเหตุยกฟ้องคดีโจทก์นั้นต่างกัน แต่ผลเหมือนกัน คือยืนในผลที่ยกฟ้อง

การกลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น

8. กลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น

มาตรา 242(9) ที่ว่า “ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำชี้ขาดของศาลชั้นต้นไม่ถูกต้อง ให้กลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นเสียและพิพากษาในปัญหาเหล่านั้นใหม่” ความในอนุมาตรานี้หมายความว่าอย่างไร?

หมายความว่า ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำชี้ขาดของศาลชั้นต้นไม่ถูกต้อง ให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาใหม่ โดยไม่เห็นด้วยกับศาลชั้นต้น เช่น โจทก์ฟ้องให้จำเลยชำระหนี้ค่าซื้อเชือสินค้า ศาลชั้นต้นพิพากษาให้โจทก์ชนะ ศาลอุทธรณ์เห็นควรให้ยกฟ้องโจทก์ให้จำเลยชนะ หรือในทางตรงกันข้ามศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชนะ โดยยกฟ้องโจทก์ แต่ศาลอุทธรณ์เห็นควรให้โจทก์ชนะ ดังนี้ศาลอุทธรณ์ต้องพิพากษากลับ

ความหมายของคำว่า “กลับ”

คำว่า “กลับ” ในที่นี้หมายถึง เอาสิ่งตรงกันข้ามกับที่ศาลชั้นต้นมาพิจารณาและพิพากษาในปัญหาเหล่านั้นใหม่ ตามกฎหมายเดิมก่อนใช้ ป.วิ.แพ่ง ใช้คำว่า “กลับสัตย์” ถ้าพิพากษา “ยืน” ใช้คำว่า “ทับสัตย์” ดังนั้น ในการศึกษาแนววินิจฉัยของศาลฎีกาตามกฎหมายเดิม เมื่อพบถ้อยคำเหล่านี้ให้เข้าใจว่าหมายถึงถ้อยคำดังกล่าวในกฎหมายปัจจุบัน

4. แก้อำพิพากษาศาลชั้นต้น

มาตรา 242(4) บัญญัติว่า “ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นถูกแต่บางส่วน และผิดบางส่วน ก็ให้แก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นไปตามนั้น โดยพิพากษายืนบางส่วน กลับบางส่วน และมีคำพิพากษาใหม่แทนส่วนที่กลับนั้น”

ความหมายของคำว่า “แก้”

คำว่า “แก้” หมายความว่าอย่างไร?

คำว่า “แก้” หมายความว่า แก้อำพิพากษาศาลชั้นต้น เช่น ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยใช้เงินค่าซื้อเชือสินค้าพร้อมดอกเบี้ยผิดนัด ศาลอุทธรณ์เห็นว่าจำเลยควรใช้แต่เงินค่าซื้อเชือสินค้า ไม่ต้องใช้ดอกเบี้ย ดังนี้เรียกว่าศาลอุทธรณ์ยืนในส่วนต้นเงินเชือ กลับในส่วนดอกเบี้ย คำพิพากษาในกรณีนี้เรียกว่าแก้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2006/2526

ในวันชี้สองสถาน ศาลชั้นต้นเห็นว่าเป็นฟ้องซ้ำ จึงให้ทั้งสองสถาน เพิกถอนคำสั่งเดิมที่ให้มีฟ้องและฟ้องแย้ง เป็นไม่รับฟ้องและไม่รับฟ้องแย้ง ให้จำหน่ายคดีจากสารบบความศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าให้ยกฟ้อง โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายว่า “ที่โจทก์ฎีกาว่าฟ้องของโจทก์ยังไม่อยู่ในฐานะที่ศาลอุทธรณ์จะรับพิจารณาหรือพิพากษายกฟ้อง ควรย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นรับฟ้องหรือสั่งไม่รับฟ้องเสียก่อน แต่ศาลอุทธรณ์กลับพิพากษายกฟ้องโจทก์ฝ่ายเดียวไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น เห็นว่าเมื่อโจทก์อุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งศาลชั้นต้นขึ้นมาและศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำฟ้องของโจทก์ต้องห้ามตามกฎหมาย ศาลอุทธรณ์ก็มีอำนาจพิพากษายกฟ้องเสียได้

ฯลฯ

ข้อสังเกต

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการแก้ตามอนุมาตรา 4 นี้ เมื่อแก้อะไรไปก็ต้องบอกด้วยว่าแก้อย่างไร ในทางปฏิบัติ ศาลมักจะใช้ว่า “...นอกจากที่กล่าวแล้ว ให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น” ซึ่งก็หมายความว่า ที่แก้แล้วก็ให้เป็นไปตามที่แก้ส่วนที่เหลืออยู่ (ไม่ได้แก้) ก็ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น ดังตัวอย่างการยื่นในส่วนต้นเงินซื้อเชื่อสินค้า กลับในส่วนดอกเบีย ก็ใช้ว่า “พิพากษาแก้เป็นว่าจำเลยไม่ต้องชำระดอกเบียให้แก่โจทก์ นอกจากที่แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น”

การ “ยื่น” กับ “แก้”

มีปัญหาบางประการเกี่ยวกับการยื่นตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นกับการแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น ซึ่งเป็นปัญหายุ่งยากอย่างหนึ่งในแง่การพิจารณาว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นคำพิพากษา ยื่น หรือ แก้ ตัวอย่างเช่น

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องโจทก์และสั่งให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนจำเลย แต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าควรยกฟ้องตามที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัย แต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่า สำหรับค่าฤชาธรรมเนียม สมควรสั่งให้เป็นพับ (คือให้คู่ความแต่ละฝ่ายรับผิดชอบของตนเอง) ดังนี้ ก่อให้เกิดปัญหาว่าคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ดังกล่าวนี้เป็นคำพิพากษายื่น หรือว่าแก้

ในกรณีนี้ถือได้ว่าศาลอุทธรณ์พิพากษายืนคู่กัน แม้ว่าศาลอุทธรณ์จะสั่งให้คำอุทธรณ์นิยมทั้งสองศาลเป็นพับซึ่งเป็นการแก้เรื่องคำอุทธรณ์นิยมก็ตาม

แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ยังติดตามาอีกว่า ในกรณีคำพิพากษาศาลอุทธรณ์มีทั้งยืนและแก้รวมอยู่ด้วยกัน จะถือหลักหรือเอาอะไรมาเป็นเกณฑ์พิจารณาว่าคำพิพากษานี้อยู่ในประเภทใด?

หลักพิจารณาเรื่อง “ยืน” หรือ “แก้”

ในเรื่องนี้ กรณีจะเป็นเรื่อง “ยืน” หรือ “แก้” ต้องดูผลของคำพิพากษาเป็นหลัก คือถือเอาผลของคดีเป็นสำคัญ ถ้าผลเหมือนกันกับศาลชั้นต้น หากมีการแก้ไขผิดไปจากศาลชั้นต้นบ้าง คงถือว่าเป็น “ยืน”

เพราะฉะนั้น ตามตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผลของคดีคือตัวคดีถูกศาลอุทธรณ์ยกฟ้องเหมือนกันกับศาลชั้นต้น กรณีเช่นนี้ต้องถือว่าเป็นเรื่อง “ยืน”⁽¹⁾

แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีข้อสังเกตจากแนววินิจฉัยของศาลฎีกาเปรียบเทียบกับกรณีดังกล่าวนี้ โดยมีข้อน่าสังเกตว่า แม้ศาลอุทธรณ์จะใช้คำว่าพิพากษายืน แต่ที่จริงเป็นพิพากษากลับก็ต้องถือว่าเป็นศาลอุทธรณ์พิพากษากลับ ไม่ใช่ยืน ตัวอย่างเช่น

ศาลชั้นต้นฟังว่าที่ดินมือเปล่าเป็นของโจทก์กับพวก แต่จำเลยครอบครองเกินหนึ่งปีพิพากษายกฟ้องโจทก์ ศาลอุทธรณ์เห็นว่าจำเลยไม่ได้แย่งการครอบครอง แต่ที่โจทก์ฟ้องว่าโจทก์มีส่วนอยู่ 2 ส่วน ในที่พิพาทยังไม่ได้ความชัด จึงพิพากษายืนในผลให้ยกฟ้อง แต่ไม่ตัดสิทธิที่โจทก์จะฟ้องใหม่ ดังนี้แสดงว่าศาลชั้นต้นให้จำเลยชนะคดีเดิมตามข้อต่อสู้ได้ที่พิพาททั้งแปลง แต่ศาลอุทธรณ์ให้จำเลยแพ้คดีทั้งแปลง จึงมีผลเป็นการพิพากษากลับกันมา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 514/2508)⁽²⁾

อำนาจอื่น ๆ ของศาลอุทธรณ์

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นเรื่องที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายก ยืน กลับ แก้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ทำให้เกิดปัญหาว่านอกจากเรื่องดังกล่าวมานี้แล้ว ศาลอุทธรณ์ยังมีอำนาจอื่น ๆ อีกหรือไม่?

(1) อ.พิพัฒน์ จักรวางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยอุทธรณ์และฎีกา, โรงพิมพ์จรัสสินทวงศ์ 2519 หน้า 543

(2) ศ.สัญญาชัย สัจจวานิช, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยอุทธรณ์และฎีกา, มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2519 หน้า 112

อำนาจอื่น ๆ ของศาลอุทธรณ์นอกเหนือจากอำนาจในการพิจารณาพิพากษาตามมาตรา 242 แล้ว ที่สำคัญมีดังนี้ :-

- 1) อำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 19
- 2) อำนาจตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 243

1. อำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

มาตรา 19 บัญญัติว่า “ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยอุทธรณ์

นอกจากนี้ให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจ

(1) พิพากษายืนตาม แก้ไข หรือกลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่พิพากษาลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตในเมื่อคดีนั้นได้ส่งขึ้นมายังศาลอุทธรณ์ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(2) วินิจฉัยชี้ขาดคำร้องที่ยื่นตามกฎหมาย ตัดค้านคำสั่งของศาลชั้นต้น

(3) วินิจฉัยชี้ขาดคดีที่ศาลอุทธรณ์มีอำนาจวินิจฉัยได้ตามกฎหมายอื่น”

2. อำนาจตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 243

นอกจากศาลอุทธรณ์จะมีอำนาจดังกล่าวแล้ว ศาลอุทธรณ์ยังมีอำนาจที่จะยกคำสั่งของศาลชั้นต้นแล้วยื่นสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นดำเนินการพิจารณาแล้วพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่อีกได้

อำนาจของศาลอุทธรณ์ดังกล่าวนี้ ป.วิ.แพ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 243 ซึ่งมีความดังนี้ “ให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(1) เมื่อคดีปรากฏเหตุที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยคำพิพากษาและคำสั่ง และศาลอุทธรณ์เห็นว่ามิเหตุอันสมควร ก็ให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นนั้นเสีย แล้วส่งสำนวนคืนไปยังศาลชั้นต้นเพื่อให้พิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ในกรณีเช่นนี้ ศาลชั้นต้นอาจประกอบด้วยผู้พิพากษาอื่นนอกจากที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งมาแล้ว และคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่นี้อาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีเป็นอย่างอื่นนอกจากคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ถูกยกได้

(2) เมื่อคดีปรากฏเหตุที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการพิจารณา หรือมีเหตุที่ศาลได้ปฏิเสธไม่สืบพยานตามที่ผู้อุทธรณ์ร้องขอ และศาลอุทธรณ์เห็นว่า มีเหตุอันสมควร ก็ให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นนั้น แล้วกำหนดให้ศาลชั้นต้นซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาคณะเดิมหรือผู้พิพากษาอื่น หรือศาลชั้นต้นอื่นใดตามที่ศาลอุทธรณ์จะเห็นสมควรพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งหมดหรือบางส่วนและพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งใหม่

(3) ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์จำต้องถือตามข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้น ถ้าปรากฏว่า

(ก) การที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้นผิดต่อกฎหมาย ศาลอุทธรณ์อาจฟังข้อเท็จจริงใหม่แทนข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้น แล้วมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีไปตามนั้น หรือ

(ข) ข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นต้นฟังมาไม่พอแก่การวินิจฉัยข้อกฎหมาย ศาลอุทธรณ์อาจทำคำสั่งให้ยกคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นนั้นเสีย แล้วกำหนดให้ศาลชั้นต้นซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาคณะเดิมหรือผู้พิพากษาอื่นหรือศาลชั้นต้นอื่นใดตามที่ศาลอุทธรณ์เห็นสมควรพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งหมดหรือบางส่วน โดยดำเนินการตามคำชี้ขาดของศาลอุทธรณ์ แล้วมีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีไปตามรูปความ ทั้งนี้ไม่ว่าจะปรากฏจากการอุทธรณ์หรือไม่

ในคดีทั้งปวงที่ศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่ตามมาตรา นี้ คู่ความขอบที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่เช่นนี้ไปยังศาลอุทธรณ์ได้ตามบทบัญญัติแห่งลักษณะนี้

จากบทบัญญัติมาตรา 243 นี้ จะได้หลักอำนาจอื่น ๆ ของศาลอุทธรณ์ ดังนี้ :-

- 1) มีอำนาจให้ศาลชั้นต้นพิพากษาใหม่
- 2) มีอำนาจให้ศาลชั้นต้นพิจารณาใหม่
- 3) มีอำนาจให้ศาลชั้นต้นฟังข้อเท็จจริงใหม่

การย้อนสำนวน

ตามบทบัญญัติมาตรานี้ นอกจาก (3)(ก) แล้ว เป็นเรื่องที่ศาลอุทธรณ์ยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ซึ่งหมายความว่าไม่ให้ใช้คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น แต่ให้ศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาแล้วพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่อีกครั้งหนึ่งซึ่งเรียกว่าย้อนสำนวน เมื่อศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นครั้งที่สอง เท่ากับพิพากษาหรือมีคำสั่งเป็นการเริ่มต้นใหม่ คู่ความที่ไม่พอใจก็อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งครั้งนี้ได้อย่างกรณีปกติตามบทบัญญัติแห่งอุทธรณ์ต่อไป ตามที่ปรากฏในวรรคท้ายของมาตรานี้

มีข้อสังเกตบางประการว่า โดยปกติศาลอุทธรณ์จะพิจารณาอุทธรณ์เฉพาะที่คู่ความได้ต่อสู้เป็นประเด็นไว้ในคดีชั้นอุทธรณ์ (คูมาตรา 225) แต่ในบทบัญญัติของมาตรา 243 นี้ให้อำนาจแก่ศาลอุทธรณ์ที่จะมีคำสั่งยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นได้ แม้จะไม่มีประเด็นโต้แย้งในข้อเหล่านี้ในชั้นอุทธรณ์ก็ตาม ทั้งนี้เพราะกฎหมายใช้คำว่า “เมื่อคดีปรากฏเหตุที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้...ฯลฯ”

คำพิพากษาฎีกาที่ 3362/2528

แม้คู่ความจะมีได้ฎีกาขอให้ย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นดำเนินการพิจารณาสืบพยานแล้วพิพากษาใหม่ก็ตาม เมื่อคดีปรากฏว่ามีความจำเป็นที่จะต้องฟังข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากคำฟ้องของโจทก์และคำให้การของจำเลย เพื่อให้การวินิจฉัยคดีเป็นไปโดยถูกต้องเที่ยงธรรม ศาลฎีกาก็มีอำนาจย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นทำการสืบพยานให้ได้ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญแก่คดีจนสิ้นกระแสความแล้วพิพากษาใหม่ได้ ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 243 ประกอบกับ มาตรา 247

มาตรา 243(1)

1. มีอำนาจให้ศาลชั้นต้นพิพากษาใหม่

เหตุที่ศาลอุทธรณ์จะยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นตามมาตรา 243(1) แล้วย้อนสำนวนคืนไปให้ศาลชั้นต้นพิพากษาคดีใหม่หรือมีคำสั่งใหม่ มีหลักเกณฑ์อย่างไร?

หลักเกณฑ์ของมาตรา 243(1) มีดังนี้

1. เมื่อคดีปรากฏเหตุที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.แพ่ง ว่าด้วยคำพิพากษาหรือคำสั่ง (คือ ภาค 1 ลักษณะ 6) และ
2. ศาลอุทธรณ์เห็นว่าเหตุอันสมควรยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น

ความหมาย

เมื่อคดีปรากฏเหตุที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.แพ่ง ว่าด้วยคำพิพากษาหรือคำสั่ง หมายความว่าอย่างไร?

หมายความว่า การพิพากษาคดีหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นมิได้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในภาค 1 ลักษณะ 6 เช่นการที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับอุทธรณ์ซึ่งต้องห้ามมิให้อุทธรณ์

ในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 224, 230 ไว้พิจารณา หรือคดีพิพาทกันด้วยทุนทรัพย์ราคา 60,000 บาท ชั้นพิจารณามือคณะผู้พิพากษา 2 นายพิจารณา แต่ชั้นพิพากษา พิพากษาโดยผู้พิพากษานายเดียวเป็นการฝ่าฝืนต่อ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 140 ประกอบพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 22 ดังนี้ ศาลอุทธรณ์ชอบที่จะมีคำสั่งยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้นดังกล่าว แล้วให้ศาลชั้นต้นพิพากษาใหม่ดังนี้เป็นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1040/2527

โจทก์ยื่นคำร้องขอฟ้องคดีอย่างคนอนาถาโดยมิได้มีการสาบานตัวให้คำชี้แจงว่าตนไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาลให้พนักงานเจ้าหน้าที่จดถ้อยคำสาบานไว้ และส่งสำเนาไปให้อีกฝ่ายหนึ่งพร้อมกับสำเนาคำฟ้อง แต่ศาลส่งสำเนาคำร้องให้จำเลย และได้สวนคำร้องแล้วมีคำสั่งไปเลย เป็นเรื่องที่โจทก์และเจ้าหน้าที่ศาลมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.แพ่ง ในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรม ฉะนั้น กระบวนพิจารณาในเรื่องการขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาทั้งหมดตลอดจนคำสั่งหรือคำพิพากษาในเรื่องนี้จึงไม่ชอบ เมื่อความปรากฏขึ้นในชั้นฎีกา ศาลฎีกาจึงพิพากษาให้ยกคำสั่งศาลชั้นต้นและคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ให้ศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนพิจารณาเสียใหม่ให้ถูกต้องแล้วได้สวนคำร้องและมีคำสั่งใหม่

ข้อเท็จจริงในคดีโดยย่อ

ศาลชั้นต้นได้สวนแล้ว มีคำสั่งให้ยกเว้นเฉพาะค่าขึ้นศาลให้โจทก์ครึ่งหนึ่งของจำนวนทุนทรัพย์ตามฟ้อง ค่าธรรมเนียมนอกนั้นไม่อนุญาตให้โจทก์ดำเนินคดีอย่างคนอนาถา ให้โจทก์นำค่าธรรมเนียมมาชำระใน 15 วัน เมื่อชำระค่าธรรมเนียมแล้วจึงจะรับคำฟ้องของโจทก์ต่อไป โจทก์ยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาคำขอฟ้องคดีอย่างคนอนาถาใหม่ ศาลชั้นต้นสั่งยกคำร้องศาลอุทธรณ์พิพากษายกคำสั่งศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นได้สวนพยานหลักฐานโจทก์ที่นำมาแสดงเพิ่มเติมแล้วมีคำสั่งใหม่ จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายว่า “ปรากฏว่าในการที่โจทก์ยื่นคำร้องขอฟ้องคดีอย่างคนอนาถา (ถ้อยคำสำนวนอันดับ 1) โจทก์จะต้องสาบานตัวให้คำชี้แจงว่าตนไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียมศาลและพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องจดถ้อยคำสาบานของผู้ขอไว้และส่งสำเนาถ้อยคำของผู้ขอไปให้อีกฝ่ายหนึ่งพร้อมกับสำเนาคำฟ้องด้วยตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 156 แต่คำมสำนวนไม่ปรากฏว่าได้มีการปฏิบัติดังกล่าว

แต่ประการใด ศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งให้ส่งสำเนาคำร้องไปให้จำเลยและทำการไต่สวนคำร้องของโจทก์แล้วมีคำสั่งไปเลย กรณีจึงเป็นเรื่องที่โจทก์และเจ้าหน้าที่ศาลมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรมตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 บัญญัติไว้ ฉะนั้น กระบวนพิจารณาที่ศาลได้ดำเนินมาในเรื่องการขอคำวินิจฉัยคืออย่างคนอนาถนับแต่ยื่นคำร้องไม่ว่าจะดำเนินโดยศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ ตลอดจนคำสั่งหรือคำพิพากษาในเรื่องนี้จึงเป็นกระบวนพิจารณาที่ไม่ชอบตามไปด้วย ศาลฎีกาเห็นเป็นการสมควรที่จะให้ศาลชั้นต้นดำเนินการเสียให้ถูกต้องก่อน ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 243(1) ประกอบด้วยมาตรา 247”

พิพากษาให้ยกคำสั่งศาลชั้นต้นและคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ให้ศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนพิจารณาเสียใหม่ให้ถูกต้องตามนัยที่กล่าวข้างต้นแล้วทำการไต่สวนคำร้องและมีคำสั่งไปตามรูปคดี

(สำเนียง ด้วงมหาสอน— สนิท อังศุสิงห์— พิชัย วุฒิจำนงค์)

แต่อย่างไรก็ตามการที่ศาลอุทธรณ์จะมีคำสั่งยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นได้นั้น จะต้องประกอบด้วย 2 หลักเกณฑ์ คือ นอกจากจะเข้าหลักเกณฑ์ข้อ 1 แล้ว ยังจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ข้อ 2 ด้วยว่า ศาลอุทธรณ์เห็นว่ามีเหตุอันสมควรจะยกคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นด้วย ถ้าไม่เห็นสมควรก็อาจไม่ยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นก็ได้ เช่น คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นขาดคำวินิจฉัยในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมเท่านั้น แม้จะมีเหตุที่มีได้ปฏิบัติตามมาตรา 141 ก็ตาม ก็เป็นเรื่องเล็กน้อย ศาลอุทธรณ์อาจจะไม่ยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นนั้นก็ได้⁽¹⁾

ดังนั้นจะเห็นว่าบทบัญญัติในมาตรา 243(1) นี้ไม่ได้บังคับให้ศาลอุทธรณ์ต้องยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นเสมอไปทุกเรื่อง เป็นแต่ให้อำนาจไว้ในเมื่อศาลอุทธรณ์เห็นสมควร ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 533/2520

โจทก์จำเลยได้สืบพยานเรื่องค่าเสียหายจนสิ้นกระแสความแล้ว แต่ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องโดยมิได้วินิจฉัยเรื่องนี้ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจวินิจฉัยไปได้ ไม่จำเป็นต้องย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นวินิจฉัยก่อน

(ดู ฎ.1497/2520, 1790/2524)

(1) ศ.สัญญาชัย สัจจวานิช, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยอุทธรณ์ฎีกา มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2519 หน้า 83.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3401/2525

ปัญหาว่าคำพิพากษาในคดีก่อนผูกพันคู่ความในคดีนี้หรือไม่จำเลยให้การต่อสู้ไว้และยกขึ้นเป็นประเด็นในชั้นอุทธรณ์แต่ศาลอุทธรณ์มิได้วินิจฉัยให้จึงเป็นกรณีปรากฏเหตุที่ศาลอุทธรณ์มิได้ปฏิบัติตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 243(1) ศาลฎีกามีอำนาจวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวได้โดยไม่ต้องส่งสำนวนคืนไปให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาใหม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3719/2528

แม้ศาลอุทธรณ์จะมีอำนาจพิพากษายกคำพิพากษาศาลชั้นต้นและย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นพิพากษาใหม่ได้ แต่เมื่อศาลอุทธรณ์เห็นสมควรที่จะวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่แล้วในสำนวน ก็ชอบที่จะทำได้

ตัวอย่างศาลเห็นสมควรให้พิพากษาใหม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1995/2524

เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย ต้องจัดหาผู้เข้ามาเป็นคู่ความแทนฝ่ายที่ตายนั้นก่อนการที่ศาลล่างดำเนินการกระบวนการพิจารณาโดยไม่มีคู่ความทั้งสองฝ่ายพร้อมกันโดยเฉพาะที่ศาลอุทธรณ์ดำเนินการพิจารณาคดีเกี่ยวกับอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นของโจทก์ไปเลยจึงยังไม่ถูกต้อง ศาลฎีกามีอำนาจสั่งให้ดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดีให้ถูกต้องได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3513/2525

ผู้ร้องมิได้เป็นทายาทผู้ตาย แต่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในฐานะผู้รับพินัยกรรม หากผู้ตายได้ทำพินัยกรรมในขณะที่ป่วยหนักสติฟั่นเฟือนไม่รู้สึกลึกซึ้งพอ ดังคำคัดค้านของผู้คัดค้านพินัยกรรมก็เป็นโมฆะ ผู้ร้องย่อมไม่มีอำนาจร้องต่อศาลขอให้ตั้งตนเป็นผู้จัดการมรดก ฉะนั้นประเด็นข้อพิพาทที่ว่าพินัยกรรมตามคำร้องมีผลใช้ได้ตามกฎหมายหรือไม่ จึงเป็นประเด็นที่ศาลอุทธรณ์จำต้องวินิจฉัยในชั้นนี้ การที่ศาลอุทธรณ์ไม่รับวินิจฉัยจึงไม่ชอบด้วยวิธีพิจารณาความ ศาลฎีกามีอำนาจยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ส่งสำนวนคืนศาลอุทธรณ์เพื่อพิพากษาใหม่ได้... ฯลฯ

(หมายเหตุ หลักกฎหมายมาตรา 243 นี้ นำไปใช้ในศาลฎีกาได้โดยอาศัยมาตรา 247 ดังนั้นตัวอย่างแนววินิจฉัยของศาลฎีกาเหล่านี้จึงใช้เป็นตัวอย่างประกอบความเข้าใจในเรื่องนี้ได้- ผู้เขียน)

ขั้นตอนที่ปฏิบัติต่อไป

เมื่อศาลอุทธรณ์สั่งยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นแล้ว ศาลอุทธรณ์จะต้องปฏิบัติอย่างไร?

ขั้นตอนที่ศาลอุทธรณ์จะต้องปฏิบัติต่อไปคือ ต้องส่งสำนวนคืนไปยังศาลชั้นต้น เพื่อพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่

การปฏิบัติของศาลชั้นต้น

เมื่อศาลชั้นต้นได้รับสำนวนคืนมาแล้ว จะต้องปฏิบัติอย่างไร?

ศาลชั้นต้นจะต้องปฏิบัติตามที่ศาลอุทธรณ์มีคำสั่ง เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้พิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ ศาลชั้นต้นคงพิจารณาพยานหลักฐานตามสำนวนเท่าที่มีอยู่แล้วโดยไม่ต้องไปทำการสืบพยานใหม่ แล้วทำคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่ คณะผู้พิพากษาที่จะทำคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่นี้ อาจเป็นผู้พิพากษานายเดิมหรือคณะเดิม หรือผู้พิพากษาอื่นก็ได้ การพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่นี้ อาจพิพากษาหรือมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นแตกต่างไปจากคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิมซึ่งถูกศาลอุทธรณ์สั่งยกไปแล้วก็ได้⁽¹⁾

มาตรา 243(2)

2. มีอำนาจให้ศาลชั้นต้นพิจารณาใหม่

เหตุที่ศาลอุทธรณ์จะยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นตามมาตรา 243(2) แล้วให้ศาลชั้นต้นพิจารณาใหม่ มีหลักเกณฑ์อย่างไร?

หลักเกณฑ์ของมาตรา 243(2) มีดังนี้ เมื่อคดีปรากฏ

- 1) เหตุที่ศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.แพ่ง ว่าด้วยการพิจารณาหรือ
- 2) เหตุที่ศาลได้ปฏิเสธไม่สืบพยานตามที่ผู้อุทธรณ์ร้องขอ และ
- 3) ศาลอุทธรณ์เห็นสมควรยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น

ความหมาย “เหตุที่ศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.แพ่ง ว่าด้วยการพิจารณา”

(1) ศ.สัญญาชัย สัจจวานิช, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยอุทธรณ์ฎีกา, มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2519 หน้า 83

ที่ว่าเมื่อคดีปรากฏเหตุที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการพิจารณานั้น หมายความว่าอย่างไร?

ประโยคนี้อาจมีความหมายกว้างขวาง เพราะมาตรา 170 วรรค 2 กำหนดว่า การฟ้องการพิจารณาและการชี้ขาดคดีในศาลชั้นต้นนั้น นอกจากจะต้องบังคับปฏิบัติตามบทบัญญัติทั่วไปแห่งภาค 1 แล้ว ให้บังคับตามบทบัญญัติในลักษณะ 1 ว่าด้วยวิธีพิจารณาสามัญในศาลชั้นต้นด้วย

ดังนั้น คำว่า “ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายว่าด้วยการพิจารณา” จึงหมายถึงการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติทั่วไปแห่งภาค 1 ด้วย เช่น โจทก์ฟ้องจำเลยแล้ว กฎหมายกำหนดให้ศาลออกหมายส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยเพื่อแก้คดี (ดู ป.วิ.แพ่ง มาตรา 173) แต่ศาลชั้นต้นก็มีได้ออกหมายเรียกและส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยเพื่อแก้คดี คงสืบพยานโจทก์ฝ่ายเดียวแล้วพิพากษา ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 173 ดังนี้เป็นต้น หรือในกรณีที่โจทก์มีหน้าที่นำสืบก่อน แต่ศาลชั้นต้นกำหนดให้จำเลยเป็นฝ่ายนำสืบก่อน จำเลยขอเลื่อนคดีหลายครั้ง ในที่สุดศาลชั้นต้นไม่อนุญาตและนัดสืบพยานโจทก์ต่อไป ครั้นถึงวันนัดศาลชั้นต้นเห็นว่าคดีพอวินิจฉัยได้ ให้งดสืบพยานโจทก์และพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ดังนี้ การที่ศาลจะพิพากษาให้ฝ่ายใดชนะคดีโดยถือเอาหน้าที่นำสืบเป็นหลักฐานเช่นนี้ ต้องถือตามหน้าที่นำสืบที่ถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อตามกฎหมายเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องนำสืบเสียก่อน เมื่อไม่มีการสืบพยาน ศาลจะพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีไม่ได้ แม้จำเลยจะมีได้คัดค้านเมื่อศาลกำหนดหน้าที่นำสืบก็ยังคงถือว่าศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติตาม ป.วิ.แพ่ง ว่าด้วยการพิจารณา และมีเหตุสมควรที่จะให้พิจารณาคดีใหม่ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 247, 243(2) ศาลฎีกาย่อมพิพากษาให้ยกคำพิพากษาศาลล่าง ให้ศาลชั้นต้นพิจารณาและพิพากษาใหม่ โดยกำหนดให้โจทก์เป็นฝ่ายสืบพยานก่อน (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 3059-3060/2516)

คำพิพากษาฎีกาที่ 2567/2516

ผู้ร้องยื่นอุทธรณ์ศาลชั้นต้นสั่งว่า “รับอุทธรณ์คำสั่งสำเนาให้โจทก์แก้ภายใน 7 วัน” ผู้ร้องไม่มาติดต่อนำส่งสำเนาอุทธรณ์แก่โจทก์จนล่วงเลย 15 วัน ศาลชั้นต้นจึงส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์มิได้มีคำสั่งเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาดังกล่าว แต่กลับพิจารณาพิพากษาคดีไปทั้งที่ผู้ร้องยังไม่ได้นำส่งสำเนาอุทธรณ์ให้แก่โจทก์ ซึ่งเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีโดยไม่ชอบ จึงต้องถือว่าข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ผู้ร้องฎีกาค่อมายังมิได้ผ่านการพิจารณาและพิพากษาของศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาย่อมพิพากษายกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ และให้ย้อนสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาและมีคำสั่งหรือคำพิพากษาใหม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3364/2524

ศาลชั้นต้นมิได้ส่งสำเนาอุทธรณ์ให้จำเลยร่วมด้วย ศาลอุทธรณ์จึงพิจารณาคดีระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 ที่ 2 เท่านั้น โดยไม่มีจำเลยร่วมเข้ามาเป็นคู่ความในคดีชั้นอุทธรณ์ด้วย ทั้ง ๆ ที่จำเลยร่วมยังเป็นคู่ความอยู่และมีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยถึงความรับผิดชอบของจำเลยร่วมด้วยเมื่อศาลอุทธรณ์พิพากษาแล้วศาลชั้นต้นก็มีได้นัดให้จำเลยร่วมมาฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ เป็นอันว่าจำเลยร่วมพ้นจากคดีไปลอย ๆ เป็นการไม่ชอบด้วยวิธีพิจารณา เมื่อคดีปรากฏเหตุที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.แพ่ง ว่าด้วยการพิจารณา ศาลฎีกาต้องยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 243(2), 247

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1732/2525

เมื่อประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยเพื่อไปสู่ปัญหาว่าโจทก์กับพวกเป็นคณะกรรมการลูกจ้างที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ มีอยู่ตามที่จำเลยยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในคำให้การ การที่ศาลแรงงานกลางมิได้วินิจฉัยตามประเด็นนั้นจึงเป็นการไม่ชอบ ศาลฎีกาพิพากษายกคำพิพากษาศาลแรงงานกลางให้พิพากษาใหม่ตามรูปคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 323/2528

เดิมศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกตามคำร้องของจำเลยที่ 1 ถึงที่ 4 ต่อมาผู้ร้องที่ 3 ที่ 4 ร้องขอถอนผู้จัดการมรดกแล้วขอถอนคำร้อง ศาลชั้นต้นยังคงดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อมาเกี่ยวกับคำร้องขอถอนตัวจากการเป็นผู้จัดการมรดกซึ่งผู้ร้องที่ 1 ที่ 2 ยื่นคำแถลงคัดค้านผู้ร้องที่ 3 ที่ 4 ซึ่งมีได้เป็นผู้คัดค้านคำร้องขอถอนตัวของผู้จัดการมรดก จึงมิใช่เป็นคู่ความในคดีอันเกี่ยวกับคำร้องดังกล่าว เมื่อผู้ร้องที่ 1 ที่ 2 อุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่อนุญาตให้ผู้จัดการมรดกลาออกจากตำแหน่งได้ การที่ศาลชั้นต้นส่งสำเนาอุทธรณ์ให้ผู้ร้องที่ 3 ที่ 4 ซึ่งมีใช่จำเลยอุทธรณ์โดยมิได้ส่งให้ผู้จัดการมรดกซึ่งเป็นจำเลยอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์พิพากษาคดีมาโดยมิได้สั่งให้ศาลชั้นต้นแก้ไขให้ถูกต้อง ดังนี้ศาลฎีกาต้องยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 243 (2), 247

(หมายเหตุ มาตรา 243 นี้ นำไปใช้ลักษณะฎีกาได้ด้วย ตามมาตรา 247)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2209/2527

คดีความผิดอันยอมความกันได้ เมื่อคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ มีคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ของนายโจทก์ขึ้นมา การที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาชี้ขาดไปตาม

ประเด็นแห่งคดีโดยมิได้พิจารณาและสั่งคำร้องดังกล่าวเสียก่อน จึงเป็นการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยคำพิพากษาและคำสั่ง ศาลฎีกายกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ก่อน (ดู ป.วิ.อาญา มาตรา 15 ประกอบ)

ศาลได้ปฏิเสธไม่สืบพยาน

ส่วนที่ว่ามีเหตุที่ศาลได้ปฏิเสธไม่สืบพยานตามที่ผู้อุทธรณ์ร้องขอตามหลักเกณฑ์ที่ 2 หมายความว่าอย่างไร ?

หมายความว่า ผู้อุทธรณ์ได้ขอสืบพยานต่อไป แต่ศาลชั้นต้นปฏิเสธเสีย เช่น จำเลยขอสืบพยานบุคคล ศาลชั้นต้นไม่ยอมให้สืบ โดยอ้างว่าเป็นพยานหลักฐานฟุ่มเฟือย หรือคู่ความขอส่งประเด็นไปสืบ ศาลชั้นต้นก็ไม่ยอมส่ง หรือศาลชั้นต้นพิเคราะห์จากคำฟ้องและคำให้การแล้ว ให้งดสืบพยาน ทั้ง ๆ ที่โจทก์ยังประสงค์จะสืบพยาน แล้วศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง ดังนี้ เป็นต้น

ในกรณีดังกล่าวมานี้ เมื่อศาลอุทธรณ์เห็นสมควรก็มีอำนาจมีคำสั่งยกคำพิพากษาชั้นต้นแล้วกำหนดให้ศาลชั้นต้นพิจารณาคดีนั้นใหม่ และพิพากษาใหม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 1017/2485

โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยรื้อรั้วเปิดทางเดินให้ดังเดิม และให้จำเลยจดทะเบียนการจำยอม

ชั้นพิจารณา โจทก์รับกันว่า ที่ดินโจทก์จำเลยเดิมเป็นเจ้าของเดียวกัน เพิ่งแบ่งแยกทางมรดกวันที่ 12 มีนาคม 2477 โจทก์แถลงว่า เคยใช้ทางเข้าออกสู่ทางสาธารณะผ่านที่ดินของจำเลย ส่วนจำเลยว่า โจทก์จำเลยตลอดจนบรรพบุรุษของโจทก์จำเลยเคยใช้ทางผ่านที่ดินของจำเลยและของ ม.ล.หญิงรำไพ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของที่ดินโจทก์ไปสู่ทางสาธารณะ

ศาลชั้นต้นเห็นว่าคดีพอวินิจฉัยได้ สั่งงดสืบพยานโจทก์จำเลย และฟังว่าโจทก์ยังไม่ได้การจำยอมทางอายุความ พิพากษายกฟ้อง ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

โจทก์ฎีกาขอให้สืบพยานก่อนวินิจฉัยคดี ศาลฎีกาเห็นว่าแม้ที่พิพาทเดิมจะเป็นผืนเดียวกันก็ดี แต่ต่อมาถ้าหากได้แบ่งแยกครอบครองเป็นตอน ๆ ที่ดินแต่ละตอนมีผู้ครอบครองต่างกันได้เดินผ่านก็อาจทำให้ที่ดินตอนหนึ่งเกิดได้สิทธิให้เดินผ่านที่ดินอีกตอนหนึ่งได้ และแม้ศาลจะได้เคยพิพากษาให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินตกแก่ฝ่ายจำเลยก็ดี สิทธิในทางเดินก็ยังมีในที่ดินนั้นได้เหมือนกัน กรรมสิทธิ์กับสิทธิในทางเดินเป็นคนละอย่าง กรรมสิทธิ์อยู่ในมือคนหนึ่ง

สิทธิทางเดินบนที่ดินอาจอยู่ในมืออีกคนหนึ่งได้ เห็นสมควรฟังข้อเท็จจริงต่อไป พิพากษายกคำ พิพากษาศาลล่างทั้งสองให้ศาลชั้นต้นให้โอกาสคู่ความนำสืบพยานประกอบคดีของตนได้ต่อไป

ข้อสังเกต จากคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้

1. ศาลฎีกาเห็นด้วยกับหลักของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ว่าที่ดินผืนเดียวกัน ไม่เกิดการจำยอมได้ แต่เมื่อแบ่งแยกอาจเกิดการจำยอมขึ้นได้ จึงยื่นสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นพิจารณา และพิพากษาใหม่

2. ศาลฎีกายกคำพิพากษาของศาลล่างทั้ง 2 ศาล เพราะถ้ายกเพียงคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาศาลชั้นต้นก็ยังมีผลอยู่ จะดำเนินการต่อไปไม่ได้ เนื่องจาก ป.วิ.แพ่ง มาตรา 145 คำพิพากษาย่อมผูกพันคู่ความ เว้นแต่จะถูกศาลสูงแก้ เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาแล้ว ค่อมามีคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ผลก็จะต้องเป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ แต่คำพิพากษาศาลชั้นต้นก็ยังคงเป็นคำพิพากษา เพียงแต่ไม่ได้ใช้บังคับ คงใช้คำพิพากษาศาลอุทธรณ์บังคับ ถ้าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ถูกยกคำพิพากษาศาลชั้นต้นก็กลับมาใช้บังคับได้ ดังนั้น ถ้าจะให้ศาลชั้นต้นดำเนินการพิจารณาพิพากษาใหม่ ก็จำเป็นที่จะต้องยกคำพิพากษาศาลชั้นต้นด้วย

อนึ่งเหตุตามอนุมาตรา 2 ก็เช่นเดียวกับอนุมาตรา 1 คือไม่ใช่บทบังคับให้ศาลอุทธรณ์ต้องมีคำสั่งยกคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นเสมอไป ศาลอุทธรณ์จะยกได้ต่อเมื่อศาลอุทธรณ์เห็นสมควร ถ้าไม่สมควรยก ก็ไม่จำเป็นต้องมีคำสั่งยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1084/2527

คดีก่อนจำเลยคดีนี้ฟ้องขับไล่โจทก์คดีนี้ออกจากบ้านและเรียกค่าเสียหาย โจทก์ให้การว่าจำเลยมิได้เป็นเจ้าของบ้าน ไม่มีสิทธิฟ้อง ประเด็นแห่งคดีจึงมีว่าบ้านพิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยหรือไม่ ค่าเสียหายมีจำนวนเท่าใด ส่วนคดีนี้โจทก์ฟ้องว่าจำเลยผิดสัญญาจะซื้อขายที่ดินและบ้านพิพาททำให้โจทก์เสียหาย จำเลยให้การว่าไม่ได้ผิดสัญญา โจทก์เป็นฝ่ายผิดสัญญา ประเด็นแห่งคดีจึงมีว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิดสัญญา จึงเป็นคนละประเด็นกัน ไม่เป็นฟ้องซ้ำ

โจทก์อุทธรณ์ว่าฟ้องโจทก์ไม่เป็นฟ้องซ้ำ ขอให้ยกคำสั่งตั้งสองสถานแล้วพิพากษายกคำพิพากษาศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ อันเป็นการอุทธรณ์ว่าศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.ว.พ. โดยปฏิเสธไม่สืบพยานตามที่โจทก์ร้องขอ ศาลอุทธรณ์จึงมีอำนาจพิพากษายกคำสั่งและคำพิพากษาชั้นต้นได้ตาม ม. 243 (2) กรณีเช่นนี้โจทก์หาจำต้องอุทธรณ์คำพิพากษาอีกไม่ เมื่อศาลอุทธรณ์พิพากษายกคำพิพากษาชั้นต้นแล้ว คำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ไม่ผูกพันโจทก์ตามมาตรา 145 (ดู ฎ. 1890/2527)

คดีมีคำขอบังคับหลายข้อ หรือมีหลายประเด็น

ในการฟ้องร้องดำเนินคดีในศาล คดีอาจจะมีคำขอบังคับหลายข้อ หรือมีประเด็นหลายข้อ ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นฟ้องด้วยกับข้อวินิจฉัยของศาลชั้นต้นเป็นบางข้อ ส่วนข้ออื่น ๆ มีเหตุที่จะต้อง มีคำสั่งยกตามอนุมาตรา 2 เช่นนี้ ศาลอุทธรณ์จะยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นเฉพาะ บางส่วน บางข้อ ได้หรือไม่ ?

ปัญหาที่ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจทำได้ ดั่งนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 1890/2514

คดีนี้โจทก์ฟ้องว่า โจทก์ได้ดำเนินการขอประทานบัตรเหมืองแร่ แต่มิได้รับประทานบัตร เพราะในระหว่างที่โจทก์ดำเนินการขอประทานบัตร จำเลยไปร้องคัดค้านว่าได้ขุดที่ดิน ของจำเลย เจ้าหน้าที่จึงงดดำเนินการ ทั้งนี้จำเลยเพิ่งเข้าไปบุกรุกขอให้บังคับจำเลยถอนคำร้อง คัดค้านการขอประทานบัตร ให้ขับไล่จำเลยออกจากเขตที่โจทก์ขอประทานบัตร จำเลยให้การว่า จำเลยครอบครองที่พิพาทเกิน 10 ปี ได้สิทธิครอบครอง โจทก์ไม่มีความชอบธรรมที่จะขอทำ เหมืองแร่ คดีขาดอายุความ

ศาลชั้นต้นเห็นว่าคดีพอวินิจฉัยได้แล้ว ตั้งให้่งคดีสองสถานและสืบพยาน แล้วทำ คำพิพากษาวินิจฉัยว่า โจทก์เพียงเป็นผู้ยื่นเรื่องราวขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ในที่พิพาท ทางราชการยังไม่อนุมัติ โจทก์ไม่เคยครอบครองที่พิพาท ไม่มีสิทธิห้ามปรามจำเลย จะอาศัย สิทธิของบุคคลภายนอกไม่ได้ เพราะสิทธินั้นขาดอายุความ พิพากษาให้ยกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาเห็นว่า การดำเนินการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่นั้น เป็นสิทธิอย่างหนึ่ง ของโจทก์ เมื่อโจทก์ใช้สิทธิดังนั้นแล้ว หากผู้ใดเข้ามาคัดค้านขัดขวางทำให้การดำเนินไปตาม สิทธินั้น ๆ ต้องสะดุดชะงัก ย่อมอาจเป็นการละเมิดต่อโจทก์ได้อย่างหนึ่ง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 420 ทั้งนี้ยอมแล้วแต่ว่าการคัดค้านขัดขวางนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถ้าไม่ชอบก็เป็นละเมิด แต่ตามข้อหาที่โจทก์หาว่าจำเลยทำโดยมิชอบ ศาลชั้นต้นยังมิได้ทำการพิจารณาไปแต่ประการใด ซึ่งหากในที่สุดฟังได้ว่าจำเลยเข้ามาคัดค้านโดยมิชอบ จนทำให้การดำเนินการให้ประทานบัตร แก่โจทก์ต้องหยุดชะงักลง โจทก์ชอบที่จะฟ้องขอให้ห้ามหรือให้จำเลยถอนคำคัดค้านนั้นเสียได้

แต่สิทธิของโจทก์เท่าที่กล่าวไว้ในคำฟ้องนั้นแสดงว่า โจทก์ยังไม่มีสิทธิอะไรไปถึงตัว ที่ดินที่ขอประทานบัตร นับว่าโจทก์ยังไม่มีเหตุที่ได้รับการโต้แย้งจากจำเลยในกรณีเกี่ยวข้องกับ ตัวที่ดินโดยตรง โจทก์ไม่ชอบที่จะฟ้องจำเลยในเหตุส่วนนี้ ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 55

ส่วนที่จำเลยคัดฟ้องว่าคดีขาดอายุความ เห็นว่าไม่ขาดอายุความ ศาลฎีกาจึงพิพากษา ยกคำพิพากษาศาลล่าง ให้ศาลชั้นต้นทำการพิจารณาฟ้องของโจทก์ในประเด็นที่หาว่าจำเลย เข้ามาคัดค้านการขอประทานบัตรของ โจทก์โดยไม่ชอบนั้นต่อไป เสร็จแล้วพิพากษาใหม่ตาม รูปคดี ส่วนในเรื่องที่โจทก์ขอให้ขับไล่จำเลยออกจากที่ดิน ห้ามไม่ให้เกี่ยวข้องกับนั้น คงเป็น อันให้ยกฟ้องโจทก์ดังที่ศาลล่างพิพากษาแล้ว

การยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในกรณีคดีมีคู่ความหลายคน

มีปัญหาที่น่าพิจารณาว่า ในคดีที่มีคู่ความหลายคน เช่น มีจำเลยหลายคน เมื่อศาลชั้นต้น มิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.แพ่ง ว่าด้วยการพิจารณาตามมาตรา 243 (2) เมื่อศาลอุทธรณ์ เห็นสมควรจะยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์จะแยกยกคำพิพากษาหรือ คำสั่งของศาลชั้นต้นเฉพาะของจำเลยบางส่วน บางคน ได้หรือไม่ ?

ในปัญหานี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในกรณีที่มีจำเลยหลายคน ศาลอุทธรณ์จะยกคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลชั้นต้นทั้งหมดหรือบางส่วนบางคนได้หรือไม่นั้น ควรจะต้องพิจารณาว่า ถ้าคดีซึ่งมีจำเลยหลายคนนั้นมีประเด็นร่วมเป็นอันเดียวกัน จำเลยทั้งหลายมีผลประโยชน์ ร่วมกันในมูลความแห่งคดีซึ่งไม่อาจจะแบ่งแยกจากกันได้ ในกรณีเช่นนี้น่าจะยกคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลชั้นต้นบางส่วนบางคนไม่ได้ ควรจะยกทั้งหมด ทั้งนี้ผู้เขียนมีความเห็น ว่า ถ้ายกบางส่วนแล้วย่อมกระทบกระเทือนต่อจำเลยอื่น ๆ ด้วย

แต่ถ้าหากว่าเป็นกรณีที่จำเลยหรือคู่ความมิได้มีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี ความรับผิดชอบของจำเลยแต่ละคนแยกออกจากกันได้ คำสั่งยกของศาลอุทธรณ์ไม่กระทบ กระเทือนจำเลยอื่น ๆ ศาลอุทธรณ์น่าจะยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นเป็นบางส่วน บางคนได้ (เทียบนัย ฎ.566/2487)

คำพิพากษาฎีกาที่ 566/2487

โจทก์ฟ้องบอกล้างนิติกรรมซึ่งโจทก์โอนที่ดินให้แก่จำเลย และให้จำเลยคืนที่ดินที่ได้ยก ให้นั้นให้แก่โจทก์ ศาลชั้นต้นพิพากษาให้โจทก์ชนะ ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับให้ยกฟ้อง โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาพิจารณาแล้วปรากฏว่า น.ศ.สูงเงิน จำเลยที่ 3 เป็นผู้เยาว์ เป็นผู้ไร้ความสามารถ ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 ประกอบมาตรา 1 (12) และไม่ปรากฏว่าได้มีการปฏิบัติตามบทบัญญัติ แห่ง ป.พ.พ. ว่าด้วยความสามารถ และตามบทบัญญัติมาตรา 56 บังคับไว้ ตามสำนวนไม่มีคำสั่ง

ของศาลให้ น.ส.อุงเงินดำเนินคดีไปก่อนได้ แต่ถึงแม้จะสั่ง ศาลก็ยังพิพากษาไม่ได้จนกว่าจะได้
แก้ไขข้อบกพร่องนั้นโดยบริบูรณ์แล้วตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 วรรคสาม การที่ศาลพิพากษาคดี
เฉพาะตัว น.ส.อุงเงินจำเลย จึงเป็นการไม่ต้องด้วยมาตรา 56 ดังกล่าวแล้ว ส่วนการตั้งทนายความ
ก็ใช้ไม่ได้ตาม ป.พ.พ.

เมื่อศาลล่างยังมีได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามวิธีพิจารณาเช่นนี้ ศาลฎีกาก็ไม่สามารถจะ
พิพากษาชี้ขาดประเด็นในคดีนี้ได้ จึงให้แยกคดีที่ น.ส.อุงเงินเป็นจำเลยออกเป็นคดีหนึ่งต่างหาก
จากคดีที่นางทับทิม จำเลยที่ 1 และนางทอง จำเลยที่ 2 เป็นจำเลยพิพากษาให้ยกคำพิพากษา
ศาลล่าง เฉพาะคดีสำหรับตัว น.ส.อุงเงิน จำเลยที่ 3 ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการใหม่ให้ถูกต้อง
ตามมาตรา 56 แห่ง ป.วิ.แพ่ง ...ฯลฯ หากมีกรณีที่จะอุทธรณ์ฎีกาต่อไป ก็ให้ยกเว้นค่าธรรมเนียม
ศาลชั้นอุทธรณ์ฎีกาสำหรับฝ่ายที่เคยเสียมาแล้วตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 151 วรรคท้าย สำหรับคดี
ส่วนตัวจำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 2 ให้งดไว้รอคดีสำหรับจำเลยที่ 3 ด้วย เมื่อศาลล่างได้ดำเนินคดี
สำหรับตัวจำเลยที่ 3 เสร็จแล้วให้ส่งสำนวนคืนศาลฎีกา

(ข้อสังเกต มาตรา 243 นี้ ใช้ในชั้นฎีกาด้วย โดยมาตรา 247 ในการยื่นสำนวนให้ศาล
พิจารณาพิพากษาใหม่ ในชั้นฎีกา ศาลฎีกาจะพิจารณาว่ามีข้อผิดพลาดในชั้นใด ถ้าเป็นเรื่อง
ผิดพลาดในชั้นอุทธรณ์ ก็สั่งยกเพียงศาลอุทธรณ์เท่านั้น ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาใหม่ ถ้าเป็นเรื่อง
ทั่วถึงศาลชั้นต้น ก็ต้องยกคำพิพากษาศาลชั้นต้นด้วย เพราะถ้าไม่ยกไปถึงศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้น
ก็ดำเนินการพิจารณาต่อไปไม่ได้ ฉะนั้น ในการศึกษาแนววินิจฉัยของศาลฎีกาในการที่ศาลฎีกา
ยกคำวินิจฉัยของศาลล่าง ต้องดูว่าศาลฎีกาให้ศาลใดพิจารณา ถ้ายื่นไปให้ศาลชั้นต้นพิจารณา
ก็ยกทั้ง 2 ศาล ถ้ายื่นไปให้ศาลอุทธรณ์พิจารณา ก็ยกศาลอุทธรณ์เพียงศาลเดียว)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1524/2508

โจทก์ฟ้องเรียกมรดกของบิดาโจทก์จาก ด.ญ.นวลจันทร์ ซึ่งอยู่ในความปกครอง
ของนายจรินทร์ จำเลยทั้งสองให้การต่อสู้ว่า ททรัพย์พิพาทตกได้แก่ ด.ญ.นวลจันทร์ จำเลย
ตามพินัยกรรมของมารดาแล้ว ส่วนนายจรินทร์ จำเลย ไม่ได้เกี่ยวข้องกับทรัพย์พิพาทเป็น
ส่วนตัว

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์เห็นว่า ด.ญ.นวลจันทร์ จำเลยมีอายุ 13 ปี เป็นผู้ไร้ความ
สามารถตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 ประกอบด้วยมาตรา 1 (12) นายจรินทร์ จำเลย มิใช่ผู้ปกครอง

หรือผู้แทนโดยชอบธรรมของ ค.ณ.นวลจันทร์ จำเลย จึงให้แยกคดีที่ ค.ณ.นวลจันทร์เป็นจำเลย ออกเป็นคดีต่างหากอีกคดีหนึ่ง และให้ยกคำพิพากษาศาลชั้นต้น เฉพาะคดีสำหรับตัว ค.ณ. นวลจันทร์ จำเลย ให้ดำเนินการใหม่ให้ถูกต้องตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 แล้วพิพากษาใหม่

จำเลยฎีกาว่า โจทก์ฟ้องแต่นายจรินทร์ทั้งในฐานะส่วนตัวและในฐานะผู้ปกครอง ค.ณ.นวลจันทร์เท่านั้น มิได้ฟ้อง ค.ณ.นวลจันทร์ด้วย และศาลอุทธรณ์มีอำนาจสั่งให้แก้ไข ข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถได้ ไม่ควรสั่งให้แยกฟ้องใหม่

ศาลฎีกาเห็นว่า โจทก์ฟ้อง ค.ณ.นวลจันทร์ โดยนายจรินทร์เป็นผู้ปกครองด้วย ส่วน การแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถก็มีความเห็นเช่นศาลอุทธรณ์ พิพากษายืน

ข้อสังเกต

1) คำพิพากษาคดีนี้ รูปเรื่องทำนองเดียวกับคำพิพากษาฎีกาที่ 566/2487 ตาม ฎ.566/ 2487 จำเลยที่ 3 เป็นผู้เยาว์ ไม่ได้มีการปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ.ว่าด้วยความสามารถ ซึ่ง ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 กำหนดให้ต้องปฏิบัติ ศาลฎีกาจึงให้แยกคดีที่จำเลยที่ 3 เป็นจำเลย ออกเป็นอีกคดีหนึ่งต่างหาก โดยพิพากษาให้ยกคำพิพากษาศาลล่างทั้งสอง เฉพาะจำเลยที่ 3 ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการใหม่ แต่ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1524/2508 นี้ ศาลอุทธรณ์เป็นผู้สั่ง เพราะปรากฏในชั้นอุทธรณ์

2) การที่โจทก์ฟ้องนายจรินทร์ในฐานะส่วนตัวและในฐานะผู้ปกครอง ค.ณ.นวลจันทร์ นั้น เท่ากับฟ้องจำเลย 2 คน คือ (ก) นายจรินทร์ และ (ข) ค.ณ.นวลจันทร์ โดยนายจรินทร์ เป็นผู้ปกครอง

ขั้นตอนในการปฏิบัติต่อไป

เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นแล้ว ศาลอุทธรณ์จะต้อง กำหนดให้ศาลชั้นต้นพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้วแต่กรณี โดยดำเนินการตาม คำชี้ขาดของศาลอุทธรณ์ แล้วมีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีไปตามรูปความ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะปรากฏจากการอุทธรณ์หรือไม่ เช่น คดีขับไล่จากตึกเช่า เมื่อศาลอุทธรณ์ทำคำสั่งให้ ยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ก็อาจชี้ขาดว่า การที่จำเลยยังคงครอบครองตึกเช่าอยู่ แม้โจทก์ ทราบแล้วก็ไม่ทักท้วง ต้องถือว่าเป็นอันทำสัญญาเช่าใหม่ในระหว่างโจทก์จำเลย โจทก์ก็ขับไล่ จำเลยไม่ได้ ศาลอุทธรณ์ยอมให้ศาลชั้นต้นพิจารณาคดีนั้นใหม่ว่าโจทก์ทราบแล้วได้ทักท้วงหรือไม่ แล้วพิพากษาวินิจฉัยชี้ขาดไปตามรูปความ

อนึ่ง ถ้าสังเกตจะเห็นว่า การย้อนสำนวนตามมาตรา 243 (2) นี้ ศาลอุทธรณ์จะย้อน สำนวนไปให้ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาใหม่ด้วย ซึ่งต่างกับการย้อนสำนวนตามมาตรา

240 (3) การยื่นสำนวนตามมาตรา 240 (3) นั้น ศาลชั้นต้นจะพิจารณาได้เฉพาะข้อเท็จจริง
แต่อำนาจพิพากษาคดแก้ศาลอุทธรณ์

ในด้านเกี่ยวกับผู้พิพากษาในการกำหนดให้ศาลชั้นต้นพิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 243
(2) ศาลอุทธรณ์อาจให้ศาลชั้นต้นซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาคณะเดิม หรือผู้พิพากษาอื่น หรือ
ศาลชั้นต้นอื่นใดตามที่ศาลอุทธรณ์เห็นสมควรพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งหมดหรือบางส่วน
และพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ได้ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 867/2507

เมื่อศาลฎีกาสั่งให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาใหม่ในข้อใดข้อหนึ่ง ศาลอุทธรณ์โดยผู้พิพากษา
คณะเดิมย่อมพิพากษาใหม่ได้ไม่มีกฎหมายบังคับให้เปลี่ยนผู้พิพากษา

เปรียบเทียบมาตรา 243 (1) กับ (2)

มาตรา 243 (1) กับ (2) มีข้อแตกต่างซึ่งเป็นสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 243 (1)	มาตรา 243 (2)
1. เป็นเรื่องความบกพร่องของศาลชั้นต้น ในการพิพากษา	1. เป็นเรื่องความบกพร่องของศาลชั้นต้น ในการพิจารณา
2. ศาลอุทธรณ์เป็นเพียงแต่ส่งไปให้ศาลชั้นต้น พิพากษาใหม่	2. ยื่นสำนวนไปเพื่อให้ศาลชั้นต้นพิจารณา และพิพากษาใหม่ จะโดยทั้งหมดหรือ แต่เพียงบางส่วนก็ได้
3. การที่จะพิพากษาใหม่นั้นจะต้องยกคำ พิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นด้วย (เพราะถ้าไม่ยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของ ศาลชั้นต้นแล้ว ศาลชั้นต้นจะพิพากษาใหม่ ไม่ได้ เนื่องจากต้องห้ามตามมาตรา 144 และมาตรา 145 ไม่ให้ศาลชั้นต้นวินิจฉัย ใหม่จึงต้องยกคำพิพากษาศาลชั้นต้นเสีย)	3. ทำนองเดียวกัน
4. กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์ กำหนดให้ศาลชั้นต้นอื่นซึ่งมิใช่ศาลชั้นต้น ที่พิพากษาหรือมีคำสั่งเดิมพิพากษา	4. ศาลอุทธรณ์อาจกำหนดให้ศาลชั้นต้นอื่น ๆ ซึ่งมิใช่ศาลชั้นต้นที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง เดิมเป็นผู้พิจารณาใหม่ และพิพากษาหรือ มีคำสั่งได้

มาตรา 243 (3)

3. มีอำนาจฟังข้อเท็จจริงใหม่

อำนาจของศาลอุทธรณ์ตามมาตรา 243 (3) โดยปกติกฎหมายให้ศาลอุทธรณ์ถือข้อเท็จจริงตามศาลชั้นต้น แต่ถ้าเป็นกรณีต่อไปนี้ คือ

(ก) ข้อเท็จจริงนั้นศาลชั้นต้นวินิจฉัยผิดต่อกฎหมาย

ในกรณีเช่นนี้ ศาลอุทธรณ์ไม่จำเป็นต้องถือตามศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์อาจจะฟังข้อเท็จจริงใหม่ แล้วมีคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งขาดคดีไปตามนั้น

(ข) ข้อเท็จจริงนั้นศาลชั้นต้นฟังมาบกพร่อง

ตามตัวบทกฎหมายใช้คำว่า ข้อเท็จจริงซึ่งศาลชั้นต้นฟังมาไม่พอแก่การวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย (แต่เพื่อให้จำง่ายผู้เขียนจึงใช้คำว่า ข้อเท็จจริงบกพร่อง ขอให้เข้าใจว่าผู้เขียนมุ่งหมายให้อยู่ในความหมายเดียวกัน)

ข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นต้นฟังมาบกพร่องนี้ ศาลอุทธรณ์ไม่จำเป็นต้องถือตามศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์อาจทำคำสั่งให้ยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นนั้นเสียได้ แล้วกำหนดให้ศาลชั้นต้นเดิมซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาคณะเดิมหรือผู้พิพากษาอื่นหรือศาลชั้นต้นอื่นตามที่ศาลอุทธรณ์เห็นสมควรพิจารณาคดีนั้นใหม่ จะโดยทั้งหมดหรือบางส่วน โดยคำนึงตามคำชี้ขาดของศาลอุทธรณ์ แล้วมีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดไปตามรูปความ ทั้งนี้ไม่ว่าจะปรากฏจากอุทธรณ์หรือไม่ก็ตาม

ข้อสังเกต

(1) การฟังข้อเท็จจริงใหม่ตามมาตรา 243 (3) (ก) ศาลอุทธรณ์ฟังข้อเท็จจริงใหม่แทนข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้น แล้วมีคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งขาดคดีไปตามนั้น ศาลอุทธรณ์ไม่จำเป็นต้องยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นแล้วย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาใหม่ ต่างกับกรณีอื่น ๆ ของมาตรา 243

ตัวอย่าง มาตรา 243 (3) (ก)

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำละเมิดจงใจขับรถชนรถยนต์โจทก์ ๆ ได้รับบาดเจ็บ เรียกค่าเสียหาย 10,000 บาท จำเลยสู้ว่าไม่ได้ทำละเมิดที่โจทก์ถูกรถชนเป็นเพราะโจทก์ประมาทเดินเลี้ยวรถตัดหน้ารถยนต์จำเลยในระยะกระชั้นชิด สุนัขที่วิ่งจะห้ามล้อได้ทัน ศาลชั้นต้นฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยจงใจขับรถชนรถยนต์โจทก์ ให้ใช้ค่าเสียหายตามฟ้อง

จำเลยอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายว่าข้อเท็จจริงตามที่ศาลชั้นต้นฟังมายังไม่เป็น
ละเมิด ถ้าปรากฏว่าศาลชั้นต้นฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยจงใจขบถยนต์ชนรถยนต์โจทก์นั้น ศาล
ชั้นต้นรับฟังจากพยานบอกเล่าหรือข้อเท็จจริงนอกสำนวนทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการวินิจฉัยข้อเท็จจริง
ผิดกฎหมาย ดังนี้ศาลอุทธรณ์ชอบที่จะฟังข้อเท็จจริงใหม่แทนข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นต้นฟังมาได้
แล้วพิพากษาคดีไปได้เลย

(2) กรณีตามมาตรา 243 (3) ทั้ง (ก) และ (ข) ไม่จำกัดว่าต้องเป็นกรณีที่อุทธรณ์
ได้เฉพาะข้อกฎหมายอย่างเดียว เพราะฉะนั้น มาตรา 243 (3) ทั้ง (ก) และ (ข) จึงใช้ได้กับคดี
ไม่จำกัดประเภท โดยปกติทั่วไปคดีต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจะไม่ห้ามอุทธรณ์ใน
ปัญหาข้อกฎหมาย เช่นคดีตามมาตรา 224 เป็นต้น คดีประเภทนี้ศาลอุทธรณ์จำต้องถือข้อเท็จจริง
ตามที่ศาลชั้นต้นฟังมา

แต่ก็มีกรณีอื่นที่ศาลอุทธรณ์จำต้องถือข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้นด้วย ได้แก่คดีประเภท
อุทธรณ์ได้ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย แต่คู่ความไม่ได้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง คง
อุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย กรณีเช่นนี้ศาลอุทธรณ์จะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ศาลชั้นต้น
ฟังมาเหมือนกัน ทั้งนี้เป็นเพราะคู่ความมิได้อุทธรณ์ข้อเท็จจริง จึงไม่มีประเด็นข้อเท็จจริงใน
ชั้นอุทธรณ์ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลอุทธรณ์ก็ยังมีอำนาจใช้มาตรา 243 (3) นี้ได้ ตัวอย่างเช่น

คดีพิพาทกันด้วยจำนวนทุนทรัพย์ 30,000 บาท (ซึ่งตามกฎหมายมาตรา 224 คดี
ทุนทรัพย์เกิน 20,000 บาทแล้วจะไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง) แต่คู่ความไม่อุทธรณ์
ในปัญหาข้อเท็จจริง คงอุทธรณ์แต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย ในกรณีเช่นนี้ ศาลอุทธรณ์จำต้อง
ถือข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้น ถ้าปรากฏว่าศาลชั้นต้นวินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดต่อกฎหมาย ศาล
อุทธรณ์ย่อมมีอำนาจฟังข้อเท็จจริงใหม่แทนได้ ตามมาตรา 243 (3) (ก) หรือถ้าปรากฏว่า
ข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นต้นฟังมาไม่พอแก่การวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย ศาลอุทธรณ์อาจทำคำสั่ง
ให้ยกคำพิพากษาศาลชั้นต้นได้ตามมาตรา 243 (3) (ข)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1292 /2509

โจทก์ฟ้องว่าโจทก์เช่าตึกจากจำเลย ได้ชำระค่าเช่าให้จำเลยรับไปรวดเดียว 2 ปี ต่อมา
ไฟไหม้ตึกแล้ว สัญญาเช่าระงับขอให้จำเลยคืนเงินค่าเช่าที่รับเกินไป

จำเลยให้การว่า ได้ให้โจทก์เช่าช่วงตึกแล้ว หลังจากไฟไหม้ โจทก์ได้ให้จำเลยโอนสิทธิ
การครอบครองพื้นที่จัดสร้างอาคารให้โจทก์เป็นการชดเชยตึกที่ถูกลไฟไหม้ จำเลยยอมตาม
ที่โจทก์เรียกร้อง โจทก์ได้ครอบครองใช้ประโยชน์ จึงไม่มีสิทธิเรียกค่าเช่าคืนหรือค่าเสียหาย
จากจำเลยได้

ศาลชั้นต้นเห็นว่า คดีมีประเด็นว่า เมื่อไฟไหม้ตึกแล้วจำเลยต้องคืนค่าเช่าให้แก่โจทก์ ซึ่งชำระเสร็จสิ้นไปแล้วหรือไม่อันเป็นปัญหาข้อกฎหมาย จึงให้งดสืบพยาน แล้ววินิจฉัยว่า ไฟไหม้ตึกแถวเป็นเหตุพ้นวิสัย จำเลยหลุดพ้นจากการชำระหนี้ โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกเงินที่ชำระหนี้คืน พิพากษาให้ยกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า จำเลยหาสิทธิจะรับประโยชน์จากค่าเช่าตึกตอบแทน โจทก์มีสิทธิเรียกเงินค่าเช่าล่วงหน้าคืน พิพากษากลับให้จำเลยคืนเงินค่าเช่าล่วงหน้า

จำเลยฎีกา ปัญหาว่าโจทก์จะมีสิทธิเรียกเงินค่าเช่าที่จ่ายล่วงหน้าเกินไปจากจำเลยได้หรือไม่ ศาลฎีกาเห็นว่าเมื่อตึกแถวที่เช่าเกิดไฟไหม้ สัญญาเช่าย่อมระงับไป และการชำระนี้ตกเป็นพ้นวิสัย อันจะโทษฝ่ายใดไม่ได้ ถูกหนี้ยามีสิทธิรับชำระหนี้ตอบแทนไม่ แต่คดีนี้จำเลยต่อสู้ไว้ด้วยว่า หลังจากเกิดไฟไหม้โจทก์ให้จำเลยโอนสิทธิครอบครองที่ดินที่ถูกไฟไหม้ให้โจทก์เป็นการชดเชยตึกที่ถูกไฟไหม้ ประเด็นข้อนี้จำเลยฎีกาขึ้นมาด้วย ข้อเท็จจริงข้อนี้โจทก์ไม่ได้รับและศาลชั้นต้นสั่งให้งดสืบพยานของกลุ่มความ ฉะนั้น ข้อเท็จจริงเรื่องโจทก์ได้รับโอนสิทธิการครอบครองที่ดินที่ถูกไฟไหม้จากจำเลยจริงหรือไม่ยังไม่ได้รับความชัด จึงยังไม่มีข้อเท็จจริงที่ศาลจะรับฟังเอามาวินิจฉัยข้อกฎหมายได้ อาศัย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 243 (3) (ข) ประกอบมาตรา 247 คดีจึงเป็นต้องฟังข้อเท็จจริงต่อไป พิพากษายกคำพิพากษาศาลล่างทั้งสองศาล ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการสืบพยานของกลุ่มความที่เกี่ยวกับเรื่องโจทก์ได้รับโอนสิทธิการครอบครองที่ดินตรงตึกแถวที่ถูกไฟไหม้จากจำเลยแล้วจริงหรือไม่ แล้วพิพากษาใหม่ตามรูปความ ค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นฎีกาให้รวมตั้งเมื่อมีคำพิพากษาใหม่

ข้อสังเกต

ก) คดีนี้จำเลยให้การต่อสู้ว่า หลังจากไฟไหม้ โจทก์ได้ให้จำเลยโอนสิทธิการครอบครองที่ดินที่ถูกไฟไหม้ให้โจทก์เป็นการชดเชยตึกที่ถูกไฟไหม้ ข้อเท็จจริงตามประเด็นข้อนี้โจทก์ไม่ได้รับ และศาลชั้นต้นงดสืบพยาน เมื่อมีประเด็นข้อนี้ในชั้นฎีกา ศาลฎีกาเห็นว่าข้อเท็จจริงยังไม่พอวินิจฉัยข้อกฎหมายได้ จำเป็นต้องฟังข้อเท็จจริงต่อไป จึงให้ยกคำพิพากษาศาลล่างทั้งสองให้ศาลชั้นต้นสืบพยานเกี่ยวกับประเด็นข้อนี้

ข) ศาลฎีกาสั่งโดยอาศัย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 243 (3) (ข) ประกอบมาตรา 247

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 584/2518

ศาลชั้นต้นงดสืบพยานโจทก์จำเลย แล้วต่อมาพิพากษายกฟ้องโจทก์ โจทก์มิได้โต้แย้งคำสั่งงดสืบพยาน จึงอุทธรณ์ในประเด็นนี้ไม่ได้ แต่ศาลอุทธรณ์ก็ยังคงมีอำนาจย้อนสำนวน

ไปให้ศาลชั้นต้นทำการสืบพยานให้ได้ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญแห่งคดีจนสิ้นกระแสความแล้วพิพากษาคดีใหม่ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 243 ได้

การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่

เมื่อศาลอุทธรณ์ยื่นสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่นี้ มาตรา 243 วรรคสุดท้าย ให้สิทธิคู่ความที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวนี้ไปยังศาลอุทธรณ์ได้ แต่ขอให้สังเกตไว้ด้วยว่า การอุทธรณ์นี้จะอุทธรณ์ซ้ำในข้อที่ศาลอุทธรณ์ได้ชี้ขาดไว้แล้วหาได้ไม่ (ทั้งนี้เพราะเหตุว่าฟ้องอุทธรณ์เดิมซึ่งศาลอุทธรณ์ได้มีคำสั่งให้ศาลชั้นต้นวินิจฉัยใหม่นั้นเป็นอันยุติสิ้นไปตามคำสั่งนั้นแล้ว) คงอุทธรณ์ได้เฉพาะข้อที่ศาลอุทธรณ์ให้ศาลชั้นต้นพิพากษาใหม่เท่านั้น จะรื้อฟื้นข้อที่ศาลอุทธรณ์เคยวินิจฉัยไว้หรือข้ออื่นที่มีได้พิพากษาให้ดำเนินกระบวนการใหม่มาวินิจฉัยอีกไม่ได้ (เทียบนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 867/2509)

คำพิพากษาฎีกาที่ 867/2509

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์จำเลยเป็นสามีภริยากัน ขอให้พิพากษาหย่าและขอแบ่งสินสมรสจำเลยให้การว่า โจทก์มิใช่ภริยาจำเลย ไม่มีสิทธิแบ่งปัน ศาลชั้นต้นฟังว่าโจทก์จำเลยไม่เป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่จำต้องวินิจฉัยในข้อที่โจทก์ขอหย่าและฟังว่าโจทก์จำเลยต่างช่วยกันทำมาหาเลี้ยงชีพได้ทรัพย์มาร่วมกัน ทั้งสองฝ่ายเป็นเจ้าของร่วม พิพากษาให้จำเลยแบ่งทรัพย์

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องขอหย่าและแบ่งสินสมรสในฐานะเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ได้ฟ้องขอแบ่งในฐานะเป็นเจ้าของร่วม ประเด็นมีเพียงว่าโจทก์จำเลยเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เมื่อฟังไม่ได้ว่าเป็นสามีภริยา ก็ไม่ต้องพิจารณาถึงเรื่องหย่า และแบ่งทรัพย์ในฐานะเป็นเจ้าของร่วมตามอุทธรณ์ พิพากษาให้ยกฟ้องโจทก์ทั้งหมด แต่ไม่ตัดสิทธิที่โจทก์จะฟ้องขอแบ่งในฐานะเจ้าของร่วม

โจทก์ฎีกาว่า โจทก์มีสิทธิฟ้องขอแบ่งทรัพย์ตามฟ้องได้

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า แม้โจทก์จำเลยเป็นสามีภริยาตามกฎหมายหรือไม่ ทรัพย์ที่หาได้ร่วมกันเป็นเจ้าของร่วม โจทก์มีสิทธิฟ้องแบ่งส่วนของโจทก์ได้ การที่ศาลวินิจฉัยให้โจทก์จำเลยแบ่งทรัพย์ในฐานะเจ้าของร่วมหาเป็นนอกฟ้องนอกประเด็นไม่ คดีนี้โจทก์จำเลยได้นำสืบ

ตามคำฟ้องและคำให้การ ศาลชั้นต้นได้วินิจฉัยไว้แล้ว ควรจะได้พิจารณาแบ่งทรัพย์สินให้เสร็จสิ้น
ไปได้ ศาลฎีกาจึงพิพากษาให้ยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยเรื่องทรัพย์สิน
ที่โจทก์ขอแบ่ง แล้วพิพากษาใหม่

ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยคดีนี้เป็นครั้งที่ 2 ตามคำวินิจฉัยของศาลฎีกาเฉพาะในเรื่องทรัพย์สิน
ที่โจทก์ฟ้องขอแบ่ง ความเป็นมาของทรัพย์สินพิพาท แล้ววินิจฉัยว่า โจทก์จำเลยเป็นเจ้าของ
ทรัพย์สินพิพาทร่วมกัน พิพากษายืนตามศาลชั้นต้น

จำเลยฎีกาข้อหนึ่งว่า โจทก์ฟ้องขอแบ่งทรัพย์สินในฐานะเป็นสินสมรส โดยว่าได้สมรส
กับจำเลยโดยชอบด้วยกฎหมายมิใช่ขอแบ่งในฐานะเจ้าของร่วม เมื่อฟังว่าโจทก์จำเลยมิใช่
สามีภริยากัน ไม่อาจแบ่งทรัพย์สินในฐานะเป็นสินสมรสได้ ต้องพิพากษายกฟ้อง

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ฎีกาข้อนี้ ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไปครั้งหนึ่งแล้วว่า แม้โจทก์จำเลยจะมีฐานะ
เป็นสามีภริยากันตามกฎหมายหรือไม่ ทรัพย์สินที่โจทก์จำเลยหาได้ร่วมกัน โจทก์มีสิทธิฟ้องขอแบ่ง
ส่วนของโจทก์ได้ การที่ศาลจะวินิจฉัยให้โจทก์จำเลยแบ่งทรัพย์สินกันในฐานะเจ้าของร่วม หากเป็น
การนอกฟ้องนอกประเด็นไม่ คำวินิจฉัยของศาลฎีกาในคดีนี้ย่อมเป็นยุติ ศาลฎีกาพิพากษาให้
ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยเรื่องทรัพย์สินที่โจทก์ขอแบ่ง ซึ่งศาลอุทธรณ์มิได้วินิจฉัยไว้ แล้วให้พิพากษา
ใหม่ โจทก์จะฎีกาได้เฉพาะข้อที่ศาลฎีกาให้พิพากษาใหม่เท่านั้น จะรื้อฟื้นข้อที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัย
ไว้ หรือข้ออื่นที่มิได้พิพากษาให้ดำเนินการสอบสวนพิจารณาใหม่ มาให้วินิจฉัยอีกไม่ได้ ทั้งนี้ ป.วิ.แพ่ง
มาตรา 144 ว่า “เมื่อศาลใดมีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือในประเด็นข้อใดแห่ง
คดีแล้ว ห้ามมิให้ดำเนินการสอบสวนพิจารณาในศาลนั้นอันเกี่ยวกับคดีหรือประเด็นที่ได้วินิจฉัย
ชี้ขาดแล้วนั้น เว้นแต่กรณีจะอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วย ฯลฯ

(4) การที่ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ส่งคดีกันไปยังศาลล่างที่ได้พิจารณาและชี้ขาด
คดีนั้นคดีนั้นเพื่อให้พิพากษาใหม่หรือพิจารณาและพิพากษาใหม่ ตามมาตรา 243

ฯลฯ

ข้อกฎหมายที่จำเลยฎีกาขึ้นมานี้ โจทก์ได้ฎีกาขึ้นมาครั้งก่อน ศาลฎีกามีคำพิพากษา
ชี้ขาดในประเด็นข้อนี้แล้ว ต้องห้ามมิให้คู่ความดำเนินการสอบสวนพิจารณา คือฎีกาในประเด็นข้อนี้
อีก ศาลฎีกาจึงไม่รับวินิจฉัย คงฎีกาได้เฉพาะเรื่องทรัพย์สินเฉพาะที่โจทก์ขอแบ่ง ซึ่งศาลฎีกาสั่งให้
ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยและพิพากษาใหม่...ฯลฯ”

การยกเว้นค่าธรรมเนียมนิติศาล

อนึ่ง เกี่ยวกับค่าธรรมเนียมนิติศาล ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนไปยังศาลชั้นต้นเพื่อพิพากษาใหม่หรือเพื่อพิจารณาใหม่ทั้งหมดหรือบางส่วนตามมาตรา 243 นั้น ศาลอุทธรณ์มีอำนาจที่จะยกเว้นมิให้คู่ความต้องเสียค่าธรรมเนียมนิติศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ หรือในการที่ยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาใหม่ของศาลชั้นต้นได้ตามที่เห็นสมควรตามมาตรา 151 (คู่คำพิพากษาฎีกาที่ 566/2487) การยกเว้นค่าธรรมเนียนิติศาลอุทธรณ์ อาจใช้วิธีคืนค่าธรรมเนียนิติศาลในชั้นปัจจุบันไปเลย แทนที่จะยกเว้นมิต้องเสียค่าธรรมเนียนิติศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ก็ได้

สรุปความแตกต่างระหว่างมาตรา 240 ถึงมาตรา 243

ความแตกต่างระหว่างมาตรา 240, 241, 242 และมาตรา 243

มาตรา 240 เป็นเรื่องการวินิจฉัยคดีของศาลอุทธรณ์ว่า จะวินิจฉัยจากอะไร ที่ไหน

มาตรา 241 เป็นเรื่องการแถลงการณ์ด้วยวาจา

มาตรา 242 เป็นเรื่องผลของคำตัดสินของศาลอุทธรณ์มีอย่างไรบ้าง

มาตรา 243 เป็นเรื่องให้อำนาจแก่ศาลอุทธรณ์ที่จะกระทำก่อนจะตัดสิน